

تصوير التراث العربي وأثره في الادب العبري دراسة تحليلية مقارنة

أ.م.د. شيماء فاضل حمودي

جامعة بغداد / كلية اللغات / قسم اللغة العبرية

Shaimaa.hammoudy@colang.uobaghdad.edu.iq :

الملخص

تمتد الصلات الثقافية بين التراث العربي والتراث العبري إلى فترة موعلة في القدم، ترجع إلى صور النشأة الأولى لبني إسرائيل، بل وإلى العهد القديم أقدس عناصر التراث؛ فبالرجوع إلى مصادر تاريخ الشرق الأدنى القديم يتضح التأثير الذي تركته الحضارات - التي تمثل الجذور العربية الأولى في هذه المنطقة على كتاب العهد القديم، فقد أثرت معتقدات الشرق الأدنى في نص العهد القديم تأثيرا واضحا. فنجد التراث البابلي والأشوري والسومري، وكل هذه الحضارات تمثل حضارات الشعوب العربية القديمة، ويمكن التأثير العربي ليظهر بوضوح خلال القرن العاشر الميلادي، فترة ازدهار الثقافة العربية في الأندلس، هذه الفترة التي يعتبرها اليهود أنفسهم أغنى فترات التاريخ اليهودي على الإطلاق مما جعلهم يطلقون عليها العصر الذهبي، هذه الفترة التي تنبض بالتأثير المباشر للحضارة العربية الإسلامية التي أثمرت إنتاجا فكريا متطورا حطم أغلال الدين التي تكبله وتحيطه . وفي بحثنا هذا تطرقنا الى تصوير التراث العربي واثره في الادب العبري (الشعر) بشكل خاص ، اذ إن موضوع تأثير الثقافة العربية على الشعر العبري الحديث والمعاصر لم يحظ حتى الان بالدراسة الكافية في البلاد العربية ، او في اسرائيل ، او في أي مكان اخر ، حيث تتوقف دراسة التاريخ العبري على الشعر العبري عند الشعر الوسيط ، على الرغم من إن التأثير العربي على الشعر العبري استمر ليصل الى الشعر الحديث والمعاصر .

كلمات مفتاحية : التراث العربي ، الشعر العبري ،محمود درويش ، روني سوميك .

Photographing the Arab heritage and its impact on Hebrew literature

Comparative analysis study

Shaymaa fadhel hamoody

University of Baghdad – collage of languages

Hebrew department

Abstract

The cultural links between the Arab heritage and the Hebrew heritage extend to a very ancient period, dating back to the images of the first existence of the Jews, and even to the Old Testament, the most sacred elements of heritage, By referring to the sources of the ancient history of the Near East, it becomes clear the influence that civilizations - which represent the first Arab roots in this region - have left on the book of the Old Testament. Near Eastern beliefs influenced the text of the Old Testament clearly. So we find the Babylonian, Assyrian and Sumerian heritage, and all these civilizations represent the civilizations of the ancient Arab peoples. The Arab influence can be clearly shown during the tenth century AD, the period of flourishing Arab culture in Andalusia, this period which the Jews themselves consider the richest periods of Jewish history at all, which made them call it the golden age. This period, which is characterized by the direct influence of the Arab-Islamic civilization, which resulted in an advanced intellectual production that broke the chains of religion that bound and surrounded it?

In our research, we dealt with the portrayal of Arab heritage and its impact on Hebrew literature (poetry) in particular, as the topic of the influence of Arab culture on modern and contemporary Hebrew poetry has not yet been adequately studied in the Arab countries. Or in Israel, or anywhere else, where the study of Arab history depends on the Hebrew poetry of Medieval poetry Although the Arab influence on Hebrew poetry continued to reach modern and contemporary poetry.

Key words: Arab heritage, Hebrew poetry, Mahmoud Darwish, Roni Somik.

תיאור המורשת הערבית והשפעתה על הספרות העברית

מחקר אנליטי השוואתי

עוזר לפרופ' : שאימאא פאדל חמודי

אוניברסיטת בגדד – פקולטת השפות

מחלקת השפה העברית

אימיל : Shaimaa.hammoudy@colang.uobaghdad.edu.iq

תקציר

הקשרים התרבותיים בין המורשת הערבית למורשת העברית משתרעים לתקופה מוקדמת מאוד, וראשיתם חוזרת לבני ישראל, אולי להופעת התנ"ך המחשב הקודש ביותר של גורמי המורשה. על ידי התייחסות למקורות ההיסטוריה של המזרח הקדום, מתברר שההשפעה שנותרה על התרבויות - המייצגות את השורשים הערביים הראשונים באזור זה – על פי התנ"ך. השפעה ברורה. אז אנו מוצאים את המורשת הבבלית, האשורית והשומרית, וכל התרבויות הללו מייצגות את התרבויות של העמים הערבים הקדומים, ניתן להפגין בכירור את ההשפעה הערבית במאה העשירית לספירה, תקופת הפריחה הערבית באנדלוסיה, תקופה זו, שהיהודים עצמם רואים בה את התקופה העשירה ביותר בהיסטוריה היהודית, שגרמה להם לקרוא לה תור הזהב תקופה זו, הפועמת בהשפעתה הישירה של הציוויליזציה הערבית-אסלאמית, שהביאה לייצור אינטלקטואלי מתקדם ששבר את שרשראות הדת שקשרו אותה והקיפו אותה.

במחקרנו עסקנו בהצגת המורשת הערבית והשפעתה על הספרות העברית (שירה) בפרט, כנושא ההשפעה של התרבות הערבית על השירה העברית המודרנית והעכשווית לא זכה למחקר מספיק במדינות ערב, או בישראל, או בכל מקום אחר, שבו חקר ההיסטוריה הערבית תלוי בשירה העברית של שירת ימי הביניים למרות שההשפעה הערבית על השירה העברית המשיכה להגיע לשירה מודרנית ועכשווית.

מילות מפתח: מורשת ערבית, שירה עברית, מחמוד דרוויש, רוני סומיק.

הקדמה

חשיבותה של המורשת והעמדה עליה בשירה הערבית והעברית נובעת מכך שהמורשת היא מקור הלגיטימיות החשוב ביותר עלי אדמות. כל צד של הסכסוך לוקח את עומקו ההיסטורי

والمورثتي على أدمت فلستين كعدوت لزكאותو لأرقي ، مكآن سكل آحد مهآذدديم نيسه لهوكيح آت زكآوتو على ידי حزره لشورشم الرآشونيم ، وعمذتو بيحس لمورشت العتيקה نكבעه بعيقر מתוך מניעים אלה ، וכמו המורשת הכנענית، אהד החשובים מבין השורשים הללו חזר לשתי המפלגות ، במקביל לכך גם הניסיון לגרש את האחר מההיסטוריה והמורשת ، העדרותו כדי לא להוכיח לו כל זכאות שעשויה להשפיע על זכאותו של צד זה. מכיוון שהאחר הזה. בהיעדרו، מאבד כל זכות לתבוע את הקרקע.

העמדה על המורשת במקרה זה אינה עמדה אמנותית הנובעת מהפעלת סמלים אמנותיים גרידא. שכן היא מייצגת סוג של התערבות בין האמנותי. האידיאולוגי והפוליטי גם כן. זה נותן לשימוש במורשת כאן סוג של תנופה ועושר. ולכן העמדה על המורשת נושאת מידה רבה של עושר ומגוון המאפשר לה לתקשר עם קבלה או דחייה. , או אפילו דין וחשבון על מורשת זו. וההבחנה בין חלקיה. בין אם מורשת זו מתייחסת לתרבות הלאומית של המשורר או לתרבות האחר , הרואה בו איוב דחוי לחלוטין או נעדר. אינו קיים. או אפילו שותף במקרים מסוימים. כפי שנראה.

ההשפעה הייתה בכמה תחומים אינטלקטואליים. ובראשם מה שהופק מאמנויות השירה העברית. שהלך מחוץ לשירה הדתית (פיוט) לתחומים המכוסים בשירה הערבית. כמו שירי השבחה , היין , שירי אבל , ואמנות המקאמה. במקום זאת אנו מוצאים את דונש בן לברט (920 לספירה - 990 לספירה) שאל את משקלים השערה הערבית והחיל אותה על השירה העברית. על ידיו הוא הופיע לראשונה את השירה העברית השקולה והחרוזה. שלא הייתה לה כלל נוכחות בספרות העברית. אך היהודים העבירו את משקלי השירה הערבית גם עם שמם לאחר שתרגמו אותם לעברית.

ההשפעה הערבית הגיעה במידה רבה בתקופה זו. כך שהיהודים העבירו כל מיני ידע לעברית. הם שמו לב לקריאות בתנ"ך. לנקודות ולדמות הדומה להתעניינותם של המוסלמים בקוראן הקדוש. ולכל זה מתוספת השפעת האיסלאם על הקהילות הדתיות היהודיות. במידה שחלק מהקבוצות היהודיות הכירו בנביאתו של ישוע. עליו השלום. והנביא מוחמד. שאלוהים יברך אותו ויעניק לו שלום.

מכאן אנו מוצאים את מי שתופס מחסה במורשת ומשתמש בה כמגן מפני התקפות האחר. ומי שתוקף את המורשת משום שהוא רואה את העמים מניחים עליה , ומי שנוקט עמדה אמצעית בה הוא רואה את המורשת נושאת את הבלתי מסופר ואת היקר. לכן. יש להבחין בין חלקיו ; הקשר עם המורשת הוא אחת משאלות הרנסנס וההתקדמות שמציבה את המורשת על קו הוויכוח בין השקפה שמציעה להתגבר עליה ולהמשיך הלאה. , אחרים רואים בה את הזהות השלמה. האופטימלית והמתורבת ביותר. והשקפות מתפייסות אחרות נוטות לשקול בכירור את ההיבטים הנפשיים. המעשיים והפוליטיים של מורשת זו. ("رفقة ، ١٩٩٧ ، ص ٣١١)

الكونية של אומות ועמים להיסטוריהם ולמורשתם התרבותית היא המניע העיקרי להווה ולדרישותיו. המשברים הגדולים הפוקדים את האדם זוחפים אותו תמיד להחזיר את ההיסטוריה שלו , לכן, אין זה מקרה שלאחר מלחמת 1967, השיח הערבי הוצל על ידי עיסוק עמוק בלימוד ובקריאה מחודשת של המורשת. , איפה שאי אפשר להחליף את משבר ההווה מבלי להחזיר לעצמו את העבר ; מכיוון שהמורשת של כל עם אינה אלא סט של חוויות, נותנים, מרכיבים בחייה המקיפים וגורמי ההשפעה והניסוח בחיים אלה. (عماد الدين , ١٩٩٤ , ص ٣٩)

הקשר עם המורשת אינו אומר בהכרח האדרת מורשת זו, מכיוון שמשמעותה האינטראקציה של הקהילה עם מורשת זו , בין אם האינטראקציה הזו מדברת באופן חיובי על מורשת, או מנסה לשלילה להרוס מורשת זו, והוא מסרב להתמודד איתו, למעשה אין מורשת בפני עצמה, ולכן המורשת היא הקריאה שלנו עליה. זו עמדתנו בנושא; והוא שכר אותו (العالم , ٢٠٠٤ , ص ١٠)؛ העמדה על ההווה החי ישירה ומשפיעה על עמדת המורשת , לכן הוא הדגיש את עמדתו הביקורתית של המשורר הערבי העכשווי בנוגע למורשת בקריאתו על פי הדיאלקטיקה של נוכחות והיעדרות. ; נוכחות בימינו על ידי שימוש במערך קבוע של אינטראקציות עם זיכרון היסטורי , בתוך ההקשרים הנוכחיים באינטראקציות השונות שלו מצד אחד. ההיעדרות נובעת מיכולתם של משוררים מסוימים ליצור סוג של חסמים הזויים , זה מונע קריאה מרצון שלהם על מבנה המורשת כשחקן הקשר "(بوهرو , ٢٠٠٧ , ص ٤٩).

המחקר על תופעת המקלט במורשת מביא אותנו לגלות תופעה נוספת הקשורה אליו, והיא בחירת מודלים ספציפיים של מורשת שתוכלו למצוא מחסה בה. ; מה שמוביל אותנו ללמוד מודלים אלה ולחקור את האותנטיות של הגנתם ללא אחרים, ומה שהמחקר מציע כאן הוא לזהות מודלים מורשתיים אלה. , הסיבות לנקוט בה באופן בלעדי ומתי זה התחיל? ועד כמה זה התפשט?

איפה אנו מוצאים את זה שמגביל את עצמו למודל מורשת ספציפי ולתפוס בו מפלט בשירת הסכסוך, המיוצג בשני כיוונים: הראשונה היא התנועה הכנענית כביכול, שהחלה את הופעתה בשנות הארבעים על ידי יונתן רטוש בשירה הישראלית העכשווית. , ואילו זה התחיל למעשה בידי המשורר הפלסטיני עז אלדין אלמנשרא (1946 לספירה), שפרסם את קובץ השירים הראשון שלו, "הוי כרמי חברון" בשנת 1968. שנה אחרי הנאכבה, השירים העתיקים ביותר של הדיוואן נכתבו בשנת 1963, והשיר הראשון נכתב דרכו השתמש המשורר במורשת הכנענית באופן מכריע וישיר. זהו שיר (משירי הכנענים החדשים) באוסף הראשון שלו ומתוארך בשנת 1964, כלומר הכיוון הכנעני הוא כיוון ברור עם מטרה ספציפית, והוא נמצא בשירה הישראלית לפני שהתגבשה בשירה הפלסטינית. יש לציין כי ישנם משוררים שהשתמשו בסמלים כנעניים ופניקים לפני תאריך זה, אך העסקה זו לא הייתה קשורה לסכסוך או לא הייתה קשורה ליחס לסכסוך זה. ככל שזה היה חזרה לחלק מההיסטוריה של האזור, או

كهاشפה של שיחות קטאר; היכן שנראה הקריאה לחזור לפרעונים במצרים, לבבל בעירק ולפיניקים והכנענים שבלבנט. (Rashed , 2021 . p.397)

המגמה השנייה שמייצגת בחירה ואימוץ של מרכיב מורשת היא המגמה למורשת דתית השימוש במורשת הדתית בשירה העברית היה פופולרי מאז הקמתה, כאשר קמה חינוך דתי; לכן, בשלביו העתיקים היא הוגבלה למטרות דתיות בלבד, והיא לא חרגה מגישה זו אלא עם הופעתה של השירה המודרנית והעכשווית, שכן החלה לגוון את מגמותיה לכלול את שארית החיים. (37 Rashed , 2018 . p.

עם זאת, לשירה הערבית היה מקור אחר, וגידולה לא היה קשור לדת, כפי שהיה בשירה העברית, כשם שיש למורשת הערבית מקורות רבים. בניגוד למורשת העברית, שכמעט מוגבלת למורשת הדתית, אך המגוון הזה במקורות המורשת הערבית לא מנע את קיומה של מגמה דתית בהפעלת המורשת ובייצוגה, לאחר אנתופאדת אל-אקצה, החזרת המורשת הדתית נפוצה. אנו אפילו מוצאים משוררים שהועסקו באופן בלעדי על ידו.

נושא ההשפעה של התרבות הערבית על השירה העברית החדשה והעכשווית לא זכה למחקר מספיק במדינות ערב, או בישראל, או בכל מקום אחר, שבו חקר המורשת הערבית תלוי בשירה העברית בשירת ימי הביניים, למרות שההשפעה הערבית על השירה העברית המשיכה להגיע לשירה מודרנית ועכשווית, איש מהחוקרים לא התייחס לכך - עד כמה שידוע לי, ואחרי ששאלו מומחים בתחום זה, רק שלושה מקורות ציינו בחופזה מבלי לספק מחקר מפורט. כמו מה שחשף אליו ד"ר רשאד א-שאמי (1943-2009) כשדיבר על האיסלאם בשירתו של טשרנחובסקי בספרו "תחבולות הספרות והמחשבה הישראלית", מחקר זה לקח רק חלק קטן מהספר, והוא מצוטט - כפי שעולה משולי הספר - ממאמר שפורסם בעיתון למרהף, תחת אותו הכותרת "האיסלאם בשירת טשרניחובסקי", ב 7/2 / 1969. (الشامي , 2009 , ص 9) איפה שדן במקורות האיסלאמיים אליהם כינה המשורר, והיה לו השפעה ברורה עליו, המשורר קיבל את הדחף הראשון להתייחס לאסלאם בשירתו ממאמר של האוריינטליסט היהודי א. כותרת יהודה (אצילי וגיבורי הערבים) זהו מכתב ששלח המשורר לא. ב. יהודה (... - ...) , כנראה, היה די נרגש מעוצמתה של השירה הערבית. במכתב זה, המתוארך לשנת 1879, כתב: "נדהמתי מאותו דמיון פורה שנמצא בשיריהם של ערביי המדבר. אם השירים האלה היו מתורגמים לשפתנו, ואם הם נכנסו לספרות שלנו, הם היו משפיעים עלינו ברוחו הנועזת המשתוקקת לחופש. , וכדי לעזור לנו להסיר את שרשראות העבדות מכתפינו ולצאת לאופקי ה " (الشامي , 2009 , ص 10). ואז ההשפעה מציגה את הסופר יוסף קלוזנר 1847 - 1958, שהציע לטשרניחובסקי את נושא שירו של מוחמד בו דיבר המשורר על מוחמד, נביא האיסלאם, עליו השלום.

המשורר הושפע משירה של מיכ"ל (1828 - 1852) הערבי במדבר. שבה מתאר את המדבר הערבי ואת הסוסים

כן יעוף הָסוּס מֵרֹאשׁ צוּר וְסָלַע,
ירעש יִגְעַשׁ יִחְפֹּר וַיִּגְמָא אֶרֶץ –
סוּס עָרְבִי הוּא נְאֻצָּרִי בְּכַח
וַיִּבְנֶה־רִי נֶחְלִי חוֹל רְגְלוֹ יִשְׁקִיעַ,
וּכְמִים תִּבְעָה אֵשׁ קוֹלוֹ יִשְׁמִיעַ, (כלוזנר, ٢٠٠٨)

בשיר זה הוא מתאר את המדבר הערבי, את האביר הערבי ואת אשתו ואת הסביבה, ומתפעל
מיחסי האביר הזה עם כל מה שמקיף אותו.

ישנה התייחסות פשוטה נוספת בנושא זה, שפייז אבו שמאלה העלה בחקר המלחמה והשלום
בשירה הערבית ובשירה העברית על אדמת פלסטין. איפה שהוא התייחס לחיים גורי
(1923 - ...) כשהוא משתמש בפתגם הערבי " כֵּל דִּיק עֲלָא מִזְבָּלְתוֹ סִיֵּאח" באמירתו:

אֲנִי-עֲקִיבָא פְּמַעַט הֵייתִי רְבַע מְלֶךְ בְּחֶרֶת-אֶל-טֵאנֶק.
“כֵּל דִּיק עֲלָא מִזְבָּלְתוֹ סִיֵּאח.”
מִן הַנְּרָאִים וּמִן הַנְּחֻשְׁבִים הֵייתִי, אָבו-עֲלִי!
עֲשׂוּי מִן הַחֲמָרִים הַמְּצֻיִים בְּסִבְיָה.

גורי באמירתו זו, וגם הפרדתו לכיטויים הערביים (חֶרֶת-אֶל-טֵאנֶק) והפתגם (כֵּל דִּיק עֲלָא
מִזְבָּלְתוֹ סִיֵּאח) מגלה את שאיפתו והווייתו לערבים, הוא זוכר את המשפטים בשירתו כמו
שאומרים אותה בערבית, משפט זה מדגיש על הבורות של הערבים, עם ההתרכזות על
שאיפתם על ההשתלטות ובעלות, גם אם זה היה על פח אשפה " (ابو شمالة، ٢٠٠٥، ص ٣١٩).

ויש מחקר נוסף של ד"ר זאין אל-עבידין מחמוד אבו ח'דרה שכותרתו "דמותה של מצרים
בספרות העברית המודרנית." (حسن، ١٩٨٨، ص ١١٢)، מחקר זה אינו בלעדי לשירה בלבד,
אלא המחבר עוסק בדוגמאות של שירה וסיפורים ורומנים אחרים, הסופר חילק את ספרו לשני
פרקים, שכל פרק מכיל שלושה פרקים, ואז לקח את השלבים ההיסטוריים כפרטיו, במקום בו
דן בפרק הראשון בדמותה של מצרים העתיקה, והשני עסק בדמותה של מצרים המודרנית,
והמחקר התמקד בסופרים שבילו תקופה מחייהם במצרים. או לפחות ביקרו בה, והכותב ניתח
את התדמית החיובית והשלילית ואת הצדקותיה לסופרים, ואת התפתחות הדימוי הזה ואת
הקשר שלו עם הגלות היהודית..

מחקר זה מאופיין בכך שהוא מבוסס על שני עמודים, הצד הספרותי וההיבט האנתרופולוגי
התרבותי, כך שהוא לא עוצר בתופעות ספרותיות בלבד, אלא מנתח ודן בקונוטציות ובסמליות
של תופעות אלה, והעמדה כלפי המנטליות הישראלית וריבוי סגנונותיה, הסופר מאמין
שכתבים כאלה הם חלק מהסכסוך. להסתכל על ספר שתורם לעיצוב המנטליות והמצפון של
הפרט הישראלי עדיף - אלף פעמים - מאשר לעמוד מול רמקול המריע לעצמנו, קיללנו אותם

ואת היום בו הם הגיעו לאזור! הם הולכים לשם ברצון והנעה עצמית , הסיבה לכך היא שהספרות העברית מתמקדת ביותר - בחיבור אנשים אלה לארץ ושכנועם במסירותם להגנת הארץ , זהו הצד השני של הסכסוך, ואנחנו רק צריכים לפרוץ אליו כדי לאשר שאנחנו מסוגלים להילחם בסכסוך מכל כיוונו.

מלבד זאת, לא מצאתי שום אינדיקציה להשפעת המורשת הערבית על השירה העברית, למרות העובדה שמשוררי ישראל ממוצא ערבי, חלקם שחיו חלק מחייהם בארצות ערב וקיבלו חלק מהשכלתם במדינות אלה תופסים מקום נכבד בשירה העברית, ומחקרים רבים הלומדים את שירתם , המשוררים היהודים ממוצא מזרחי מוקסמים לעתים קרובות מהכמיהה למורשת הערבית והם מוצאים את עצמם רק באמצעותה, כפי שאנו מוצאים בשירתו של יואב חייק בה הוא אומר:

מזרחי אני

וכל השמש המזרחית התקבצה בעיניי

ורגלי מובילות אותי מערבה

ערבית היא השפה שלי

והשפה של אמא חצתה קווים

אבי לא ידע עברית

ובעיניי השחורות חלומות בלונדיניים

הקשיבו לטעויות שלכם

ודמי מעשן נרגילה וקולו של אום כולתום

צבע שחור אני

עדיין יש לי שרידי מיתוסים בעט

הספקות שלי גוברים (الرفاعي , ١٩٩٩ , ص ١٨٨)

ראשיתו של שיר זה מזכירה לנו את שירו של סלמאן מסאלחה, בו הוא מדבר על כתיבתו בשפה העברית. אמנם זו לא שפת האם שלו, כי הוא מרגיש מנותק מהמציאות, אבל המשורר כאן לא מרגיש את ההפרדה שלו מהמציאות, אבל הוא מרגיש מנותק מעצמו, ולכן השפה

הערבית היא שפתו ושפת אמו ואביו. , הוא ממוצא מזרחי, אך נפרד מהעובדה שזה סותר את כל אלה, ולכן הוא משוטט במורשת הערבית שהוא מרגיש מחובר אליה. , אז הוא מעשן נרגילה ערבית ומקשיב לקולו של אום כולתום, והוא לא רואה שום דבר פסול בכתיבת המיתוסים המאשימים את היהודים הערבים בה.

ונושא השפה אינו מהווה בעיה עבור משוררים פלסטינים בלבד, אך בעיה זו משתרעת על משוררים ישראלים ממוצא מזרחי, איפה שהם נופלים לטרף סכסוך בין מוצאם המזרחי והערבי מחד, לבין חייהם בישראל והתייחסותם לשפה העברית מאידך. , זה הופך אותם לשלב אמצעי ללא יכולת לפתור את עניינם, כפי שאנו מוצאים באמנון שמוש (1929 ...)

אני חי ליד מזרקת אבותי החולמים עם בנותיי ובני

בבוקר ובערב בחלב

אני מערבב בערבית ובעברית בנאומי ("الرفاعي , 1999 , ص 188)

ההשפעה הערבית אינה מוגבלת למשוררים יהודים ממוצא ערבי, אלא אנו מוצאים כי ישנם משוררים ממוצא לא ערבי אשר יצרו קשר עם התרבות הערבית והושפעו ממנה. , ההשפעה של התרבות והמורשת הערבית לא הייתה מוגבלת לתחום ספציפי, אלא ההשפעה הגיעה מכל צורות המורשת ומכל מקורות התרבות הערבית, העתיקה והמודרנית כאחד. ובמיוחד טקסט הקוראן שהשפיע בבירור על אמיר אור (1956 - ..) שם למד אמיר אור את המורשת הערבית, והניע אותו לכתוב את שירו " אני מביט מעיני הקוף " בו הוא אומר: - ("الرفاعي, 1999, ص 137)

אני מביט מעיני הקופים

המשחקים בגלגלתי בין כארז השרכים

אני נשא בכנפי הנשר כעצופ (אור , 1987 , עמ' 11)

לא מצאתי שום משמעות סמלית עבור הקוף בתרבות העברית, והקוף אינו מתייחס ליהודים או לבני ישראל אלא באמצעות סקירת הטקסט הקוראני " הן ידעתם, את אשר עשיתי למחללים את השבת; ונאמר אליהם: היו קופים ", אמיר אור למד את השוואת הדתות, ויש לו עניין רב בדתות ובמיתוסים, כלומר נחשף לפסוק זה בזמן שלמד את דמותם של יהודים בקוראן, הוא הושפע מכך וניסה להגיב אליו באמצעות הטקסט הפואטי הזה, בו רצה לומר שגם אם הוא קוף ; זה לא מונע את הקשר שלו עם הארץ והמדינה בה הוא חי, והמשוררת עמית מאוטר עשויה להיות ברורה יותר בשיר "האדית" שם היא אומרת:

בסמילה אל רחמן אלרחים (מאוטר , 1991 , עמ' 146)

ואם הכותרת של קטע זה של השיר היא "תפילה", אז זה חייב להיות תפילה מוסלמית, ולא רק הקוראן הקדוש והסונה של הנביא הם אלה שהשפיעו על השירה העברית, אלא אנו מוצאים גם את הסמלים השונים של המורשת הערבית. המשוררת עדה אהרוני בשיר שלה כשהשמ

خاص بنشر وقائع المؤتمر العلمي الافتراضي
الثاني جامعة واسط وبالتعاون مع مركز
الجنائن الثقافي المنعقد تحت شعار (التنوع
اللغوي والأدبي في ضوء الدراسات المقارنة)

جامعة واسط
مجلة كلية التربية
العدد الثاني والأربعون/الجزء الثاني
١٦ / شباط / ٢٠٢١

שוקעת בפירמידות , השתמשה בדמותה של לילה בסמל האהבה והחושק במורשת הערבית,
ששמה כמעט אינו מוזכר עד שהיא קופצת למי שמספר את סיפורו של מג'נון לילה, ואומר:

כהשמש שוקעת

לילה יקרה

תזכרי אותי בכל פעם

השמש שוקעת בפירמידות

הירח עולה דרך הספינקס.

אני נלחם ומת למען אלוהים ולמען מצרים

בזמן שאני חפץ בחיים

למען אתך לילי(אירוני , 1987 , ص 79)

וכאן אנו מוצאים סמלים ערבים רבים, לא רק לילה, אלא גם הפירמידות והספינקס, לא רק זה, אלא גם מראה את האמונה הערבית ברעיון הגאולה והמלחמה, שם החייל נלחם למען האל (הדת) וה מולדת, זה לא מוזר עבור המשוררת, שנולדה במצרים במחוז אלכסנדריה, ויצר קשר ישיר עם התרבות הערבית.

ולא רק לילה המשוררים היהודים שהשתמשו בשירתם, המשורר ארז ביטון (1942 ...)
משוטט בקסמי המזרח ובקסם של אלף לילה ולילה.

אמא אמא

אמא אתה גר בכפר העצים שלה

הירוק שלה ירוק יותר מכל ירוק אחר

הו אתה חי עם ציפורים שנותנות לנו חלב

טעים בכל טעם

אבל אתה ששוכב על כס המלך אלף לילה ולילה "(الرفاعي , 1999 , ص 137)

המשורר כאן מדבר עם אמו שנשארה במדינות ערב והתברכה בירק, בטבע מקסים ובמורשת מורחבת. אלף לילות ולילות כאן מתייחסים למורשת המיתולוגית הערבית בניגוד למיתוסי

خاص بنشر وقائع المؤتمر العلمي الافتراضي
الثاني جامعة واسط وبالتعاون مع مركز
الجنائن الثقافي المنعقد تحت شعار (التنوع
اللغوي والأدبي في ضوء الدراسات المقارنة)

جامعة واسط
مجلة كلية التربية
العقد الثاني والأربعون/الجزء الثاني
١٦ / شباط / ٢٠٢١

ההגירה הפסבדו-יהודיים. המשורר נתן אלטרמן הקדים את המשורר ארוז ביטון בהשפעתו בקסמי המזרחי, במיוחד אלף לילה ולילה, והוא הקדיש לה שיר שלם תחת הכותרת אלף לילה ולילה "155 18". (אלטרמן, 1972, עמ' 189).

ולא רק מיתוסים ערביים השפיעו על חזון המשוררים היהודים, אלא גם להיסטוריה הערבית הייתה השפעה ברורה. המשורר שמואל ירושלימי בשירו מסע צליבי ציוני משמש את המורשה הערבית המיוחדת במסעות הצלבנית על העולם האסלאמי, ועורך ההשוואה בין הצלבנים לציונים, ואומר:

בדיוק כמו טנקרד וריצ'רד לב הארי,
הם הגיחו;

תחת רגלם הדורסת;

הם נישלו גם בוגר, גם עולל.

בני-הארץ הזאת על נפשם מפניהם נסו;

משורשים קדמת דנא שורשו.

מסע-השוד הציוני

הפך מאות אלפים לפליטי-חרב;

בתיים נבוזו ונושמו.

תרבות שלמה עתיקת יומין הושלך טמיונה;

מעל חמש-מאות כפרים פלסטיניים,

במחו מעל פני האדמה.

הציונות סיכסכה לנצחים

בין היהודים והמוסלמים; (ירושלימי, 2009)

המשורר מתחיל את השיר באנלוגיה (כמו מוסווה וריצ'רד לב האריה), והוא הכחיש (מיט, 1999, עמ' 222) את אחד ממנהיגי צבאו של דודו ביהמנד במסע הצלב הראשון, ואחד מאלה שגזלו את מסגד אל-אקצה, והוא הצעיר מבין המנהיגים הצלבנים במסע ראשון, באותה תקופה הוא אפילו לא היה בן עשרים, וריצ'רד לב האריה היה גם האחרון והבכור מבין מסעי הצלב, כאן טמונה החשיבות של אזכור שני אישים אלה, מכיוון שהמשורר, באמצעות הזכרתם, הגיב כי החדית שלו כולל לא רק את כל הקמפינים, אלא גם את כל מנהיגיהם מהצעירים ועד העתיקים ביותר. אין שום הבדל בין הקמפינים הללו למיניהם, שכן כל הקמפינים הללו שדדו, הרגו והרסו את בני הארץ הזאת, הפלסטינים. לאחר שתיאר את

הזוועות שהם ביצעו, המשורר מגיע לצד השני של המטאפורה (הציונות). המשורר אינו רואה
הבדל בין זוועות מסעי הצלב לציונות, שכן שניהם בזוי, גנבו והרגו את אנשי הארץ הזו. זה
עקף אותם בשם הדת והחזרה לארץ הקודש. לכן, אין הבדל ביניהם. הוא אפילו כינה את השיר
"מסע ציוני" בכדי להתייחס לשוב מסעי הצלב שוב, אלא דרך הציונות. , ואז מוסיף המשורר
כי אין מחלוקת בין יהודים ומוסלמים עד לכניסת הציונות, כי זה מה שגרם למחלוקת זו , אנו
מציינים כאן כי המשורר אימץ את נקודת המבט הערבית בחזונו על מסעי הצלב והתנועה
הציונית, וכאשר דיבר על ההיסטוריה הקדומה של מסעי הצלב, הוא השתמש בשפה תלמודית
עתיקה. המונחים (קדמת-דנא) וגם (עתיקת יומין) מהמבנים שחוזרים לשימוש לתקופת
התלמוד, אך משמשים עד כה, וזאת | הסגנון הופך את שפת הטקסט לזהה לתוכנו, שכן גם הם
מסורתיים וחדשים. ההשפעה הערבית אינה תלויה במורשת העתיקה בלבד, אך השירה הערבית
המודרנית השפיעה על השירה העברית אפילו אנו מוצאים את המשורר הישראלי רוני סומק
(1901-מ...) בשירו (רמלה שגעון המוסיקה) משתמש בשירו של מחמוד דארוויש , ואומר :

רמלה שגעון המוסיקה

מלכת הדיסקוטק היא כושית עם פטמות קשות כגלגלות

היינו מזל עקרב ומזל גדי בהורוסקופ פתאומי

ו"אני פשוט מתגעגעת הביתה" היא שרה

קלה בכתם אור (סומיק , 1984 , ص 33 – 34)

המשורר באומר " אני פשוט מתגעגעת הביתה" הוא מצטט אל שירו של דרוויש " מתגעגעת
ללחם אמי " אז הוא מחליף את המילה לחם במילה בית, ולא רק זאת, אלא שמחמוד דרוויש
קונן על ידי כמה משוררים יהודים, כמו המשורר סמי שלום שטרית. 1960 בשירו המפורסם "
ציור ללא קיר.", שיר זה מראה עד כמה הושפע המשורר מחמוד דרוויש, כך שהמשורר מאמץ
את עמדותיו של דרוויש כנגד הכיבוש ונגד הציונות, ודן בטקסטים של דרוויש; הוא אומר:

הן בסופו של דבר אני הוא הרוצח

ולא יעזרו לי אלה עצומות נגד הכבוש אני התקל

וגם

אני קורא את שיריך כמו פתבי אשום ואני מודה בכל סעיף וסעיף

כל פעם מתקדש ולא יעזרו כאן אלה מחאותי על הציונים הזקנים

והצעירים אשכנזים ומזרחים לבנים ושחורים – אני אקח מהם

כּי אֵינִי אֶחָד מֵכֵם, זֶה הַשְּׁבוּן הָעָגוּם זֶה

אֲנִי הַנְּכֻס וְיוֹצֵא בְּמִפְתָּיָהּ כְּבִשְׁלִי (שטרית, קסידה למוחמד דרוויש)

ואם המשורר כאן הושפע מתוכן שירתו של דרוויש כנגד הכיבוש הציוני, הוא הושפע גם ישירות מהפעלת המשפטים הפואטיים של דרוויש; הוא העסיק חלקים משיריו של דרוויש ושמות שיריו, הוא אומר:

אֶקַח מְלִים מוֹל מְלוֹת הַנְּצַח שְׁלָהּ וְאֲנִי עוֹבֵר חוֹלָף

בְּכַתִּי שִׁיר שְׁלָהּ, מוֹלְדֵת הַמְּלִים מְקַפְּלֵת בְּכַרְכִּים דְּקִים

אֲנִי גֵרִיתִי בְּסוֹס הָעֶזוּב לְבָדוּ לִיד הַבֵּית שֶׁהִפְךָ בֵּיתִי הַקְּדוֹשׁ

, צָרִיךְ לְהוֹדוֹת עַל הָאֶמְתּוֹ, עִם כָּל הָאֲנַדְלוֹסִיָּה

, כִּי עוֹשִׂים אֲנַדְלוֹס בְּאֶשְׁדוּד, בֵּינְתֵימָם בֵּין יְהוּדִים

.....

פַּעַם לוֹגֵם מִן הַקֶּפֶה הָעֶרְבִי

וּפַעַם בּוֹעֵט בַּנְּקוּן וְקוֹרָא עֶרְבִי מְלַכְלָךְ

כּוֹתֵרֵת הַשִּׁיר (צִיּוֹר לְלֹא קִיר)

זה מפריע לציור הקיר של מחמוד דרוויש, והמשורר לא מסתפק בזה, אלא ברצף של מקומות אינטרטקסטואליות עם שיריו של דרוויש, ולכן אנו מוצאים את "אני, החולף", שמתייחס אלינו מיד לשיריו של דרוויש "חולף על פני במילים חולפות". "אנו מוצאים גם, "אני זה שירה בסוס שנשאר לבד" מה שמפנה אותנו לכתובת דרוויש. מדוע השאר את הסוס לבד. , וגם(צָרִיךְ לְהוֹדוֹת עַל הָאֶמְתּוֹ, עִם כָּל הָאֲנַדְלוֹסִיָּה) מזכירה אותנו בדיוואנו של דרוויש "אחדת עשר כוכב במראה האנדלוסי" > והקפה הערבי חוזרת אל כמש שירי דרוויש שמציגים את הקפה הערבי. כמו שירו (הולכים בדיבור הולך) וגם שיר (סרחאן שותה הקפה בקפטריה " , דבר זה מדגיש כי שטרית מושפע בצורה גדולה בשיריו של דרוויש .

ואכן, הוא מעריץ את סגנונו של דרוויש, וסאמי שלום הוא ממוצא ערבי, ושולט בשפה הערבית, ואז קרא את דרוויש בערבית, ובשיר זה הציג בפנינו פסיפס דרווישי של משורר יהודי, אולי שמי שטרית היה נועז יותר משוררים יהודים אחרים, הרואים סתירה ברורה בין מדינת

إسرائيل לעקרונות הומניטריים, הוא נתן את עמדתו בכנות ובבהירות, ועזב את מדינת ישראל והיגר לניו יורק.

השפעת התרבות הערבית על השירה העברית לא נעצרת שם, אך אנו מוצאים השפעה של שירה ערבית על המשוררים היהודים, שקראו בשיריהם קטעים מכמה שירים ערבים. כמו רוני סומק יליד עיראק, שעלה לישראל עם משפחתו בהיותו בן ארבע בלבד, חי ילדותו במעברה עם העולים מארצות הערב, הוא התחנך עם האהבה של השירה בערבית, הוא האזין לפאריד אל-אטרשי, אום כולתום, פיירוז ואחרים, וזה השפיע על שירתו, בשירו פיסת בד רקומה: שיר על אום כולתום, "בו מתאר המשורר את אום כולתום, ושואב השראה מקטעים משיריה באומר:

הַיְתָה לָהּ שְׁמֵלַת עֶרֶב שְׁחֹרָה
וּפְטִישֵׁי קוֹלָהּ דְּפָקוּ מִסְמְרֵי פְלִדָּה
בְּמַרְפֵּק שְׁהֶשְׁעוּ עַל שְׁלַחַן בֵּית הַקֶּפֶה
בְּכַפֵּר סְטְרוּמָה
הַרְגַּלְתִּי אֶת עֵינַי לְרֵאוֹת אוֹתָךְ"
וְאִם לֹא תָבוֹא יוֹם אֶחָד

"מִתְחַק הַיּוֹם הַהוּא מִחַיִּי." (סומיק, 1990, ע. 80)

המשורר כאן מתערב בשירו של אום כולתום "תראו את עיני לראות אותך" בכך שהוא מצטט כמה קטעים, ומדבר בשיר אחר שכותרתו " יסמין שיר על נייר זכוכית " המדבר על פיירוז כשהוא מאזין לה ברחובות תל אביב :

פיירוז מרימה שפתים
לשמים
שימטירו יסמין
על אלה שפעם נפגשו
ולא ידעו שהם באהבה.
אני שומע אותה בפיאט של מוחמד
בצהרי רחוב אבן גבירול.
זמרת לבנונית שרה במכונית איטלקית
של משורר ערבי מבקעה אל גרביה

ברחוב על שמו של משורר עברי שחי בספרד (סעיד, 1997, ע. 187)

שיר זה שדרכו מנסה המשורר לאמץ תערובת של מורשת עם כל התייחסויותיה בישראל, שם אנו מוצאים את המורשת הערבית המיוצגת על ידי מוחמד, לשם יש קונוטציה ברורה שקשורה לנביא האיסלאם, עשויה הברכה והשלום עליו, הזמר הלבנוני "פיירוז", והמורשת העברית המיוצגת על ידי שם הרחוב אבן ג'בירול. "לאבן ג'בירול (1031 לספירה - 1096 לספירה)

خاص بنشر وقائع المؤتمر العلمي الافتراضي
الثاني جامعة واسط وبالتعاون مع مركز
الجنائن الثقافي المنعقد تحت شعار (التنوع
اللغوي والأدبي في ضوء الدراسات المقارنة)

جامعة واسط
مجلة كلية التربية
العدد الثاني والأربعون/الجزء الثاني
١٦ / شباط / ٢٠٢١

יש ספציפיות שהזכיר המשורר, והיא נוכחותו בתקופת הזהב של היהודים באנדלוסיה. בנוסף להיות מושפע מהתרבות הערבית, והמכוננית האיטלקית שמעידה על קיומה של התייחסות אירופית לחלק מהמורשת והתרבות בישראל, דרך סקירת המשורר על דפוסי המורשת המעצבים את התרבות היהודית במדינת הכיבוש, אנו מוצאים שלתרבות הערבית מקום נכבד אצל המשורר.

השפעת התרבות הערבית על השירה העברית לא נעצרה שם, אלא חרגה מהשפעת הציור והאמנות הפלסטית, שם המשורר משה ברזילי נוף (... - ...) את שירו "כפות משלשות" לכבודו של האמן הפלסטיני עבד אל עבדי, שהיה מפורסם בציור כיפות משולשות כסמל למחנות הפליטים הפלסטינים, הוא אומר:

כפות משלשות

כפות של אהלי פליטים

וכל כפה

קדקוד

כפות משולשת

של מטפחות עוטות ראשי נשים

קדקוד נשים נוגע בקדקוד האהלים. (נוף, 1992, ص 145)

שיר זה הוא תיאור מדויק מאוד של רישומי אל-עבדי המתארים מחנות פליטים בלבנון. המשורר הושפע מרישומים אלה הנושאים את סבל הפזורה הפלסטינית והוא כתב את השיר הזה.

בשירה העברית קיימת תופעה יוצאת דופן, המיוצגת בהתחזותם של משוררים יהודים אל משוררים ערביים וכתובה בשמות אלה. המפורסמת ביותר מבין הדוגמאות הללו היא המשורר. ישראל אלירז 1936; הוא כתב את "דרך בית לחם" אוסף שירים בשפה העברית שתורגם מצרפתית בשנת 1960. ספרים על העטיפה על מחבר השירים: קוראים לו ג'ורג' מטיה איברהים, מהנדס, במאי תיאטרון ומשורר, נוצרי ערבי יליד בית לחם. והיום הוא גר בצרפת עם משפחתו... ו (דרך בית לחם) היא הקבוצה השלישית שלו, וישראל אלירז תרגם אותה לעברית...." (ناطور, 1997, ص 97), ולאחרונה נחשפה זהותו של ג'ורג' מטיה איברהים. אין משורר פלסטיני כזה וישראל אל-בר לא תרגם את השירים מצרפתית. אלא הוא כתב אותם בשפה העברית והוא קיבל את דמותו של ג'ורג' מיה. איברהים.

אל-ייראז מנמק זאת באומר: "הייתי זקוק לאישיותו של ג'ורג' איברהים כדי להיפטר מתפקידי הפוליטיים המוקדמים וממיקומי הגיאוגרפי, והמצפון הפלסטיני אינו מצפון פוליטי אלא מצפוני

של חיים, לא היה אכפת לי מהמימד הפוליטי של הסכסוך, אלא בהנחתי שדמות זו הפכתי להיות אחד מילדי המקום הזה. (נאטור, 1997, ص 97) אם המשורר הפלסטיני השתמש בכתב העברי; המשוררת היהודית טל ניסן (.....) השתמשה בקליגרפיה ערבית ובפתגם הערבי בשירה "חאן יונס" שם היא אומרת:

(שימו לב! כאן גרות משפחות! انتبهوا! عائلات تسكن هنا!

((Attention! families live here!

ومن الخزانات المتقوية تسيل المياه على خدود البيت .

החתול ינזף ויגלה למרפסת.

השריטה על ידו של ילדי תנש:

אך בנך הקטן מכיר בהלות

שלא ימחו בנשיקה

גאות המשפחה! רק בן שנתיים

וכבר יודע לצעק לאמא שתתכופף

כשטסות היריות אל תוך הבית.

החלון שממנו תבוא הרוח

סגור אותו ושכב לנוח"

אתה מצטט, אבל קליעינו היעילים

חודרים דלתות, כתלים,

שמשות. ברוח מתנדנד עכשו

השלט הירווי שבו התרעת בתמימות:

שימו לב! כאן גרות משפחות!

انتبهوا! عائلات تسكن هنا

Attention! Families live here!

ומן החדים המנקבים נגרים

המים על לחיי הבית.

המשוררת מתארת את מצבו של הילד הפלסטיני ואימו במהלך ההפצצה הישראלית, ומשווה בין הילד היהודי שזוכה לתשומת לב ופינוק אם הוא נחשף לשריטה קלה אפילו בידו, לבין הילד

הפלוסטיני הסובל מההפצצה ו לא יודע דבר מלבד פאניקה, המשוררת משמשת בפתגם הערבי " החלון שממנו תבוא הרוח סגור אותו ושכב לנוח" ועד שהפתגם הזה לא מתאים לפלוסטיני, כי גם אם הדלת חסומה, הכדורים חודרים לא רק לדלתות אלא גם לקירות

זה לא מרתייע שום גורם מרתייע, שכן הוא כתב על שלטו כי המקומות הללו הם שכונות מגורים ושלא ניתן להלחם בהם, אך יריות שלטים זהות הופנו לעברם, ונדהמו בעוצמת האש. , המשוררת כתבה את תוכן הכרזה בשלוש השפות, עברית, ערבית ואנגלית, שהן שלוש השפות שהתפשטו בישראל. , ובחירת שפות אלה מפנה אותנו לשימוש של סמיח אל-קאסים בהן - כפי שציינו קודם, חוץ מזה הן השפות המפוזרות שם. ; שכן הן גם השפות המייצגות את אזכורי המורשת לתושבי הארץ השונים, והמשורר מתי שמואלף בשירו "עזה (נאטור , 1997 , 1997 , 97), שכתב במהלך המלחמה האחרונה ברצועת עזה משתמש במילים בערבית באותיות עבריות ואז מתורגם בסוגריים לעברית; הוא אומר

עזה ו

עזא יא גמילה (יפה)

עזה יא מסעודה (מאושרת)

עזה יא חמאמה (יונה)

עזה יא עזיזה (יקרה)

עזה יא לולו (פנינה)

עזה יא גוהר(יהלום)

בשיר הקודם כתבה המשוררת משפט בקליגרפיה בערבית ובערבית. המשורר כאן כותב מילים בערבית אך בכתב עברי, מה שאומר שמגוון ההשפעה הלשונית של השפה הערבית בשירה העברית העכשווית, המשורר כאן מחזיר אותנו לאופן שבו נכתבה העברית בעידן האנדלוסי.

מסקנה ותוצאות

נושא ההשפעה מייצג נושא קוצני שיש להתייחס אליו.

כך שחלק מתמכר לזה בהגזמה בניחות ובדעות קדומות של נקודת המבט והסלקטיביות, או לפשט ולשוליים של כמה תופעות מדהימות, חלקם מכחישים כמה היבטים של השפעה והשפעה, וכל המצבים הללו הופכים מורכבים יותר לאור קיומו של מאבק ממושך בין שני צדדי ההשפעה, כאשר ההשפעה של האחר הופכת להיות הכרה בזולת זה וירידה עבורו בקרב חלקם, אך האמת נותרה להודיע כי כל עוד יש תקשורת, בין אם היא שלילית או חיובית - יש בהכרח השפעות הדדיות, בין אם הן מוכרות ובין אם לאו.

كماه سופרים عربيم بيצעو محقريم يكري عرك على الشفعة التربوت العبريت على الشירה
الفلسטינית. شلوشه محقريم هوغو בנושא זה، והמאפיינים הכלליים החשובים ביותר
במחקרים אלה היו:

- 1 - היא הגבילה את נאומה למחמוד דרוויש ולא פנתה לשאר המשוררים למעט רמז בזמן
שדיברה על מחמוד דרוויש.
- 2 - התנגדה בחריפותנגד המשורר.
- 3 - השתמשו בקנה המדה הפוליטיקה כבסיס לניתוח.
- 4 - הזניחו משוררים הופשעו במורשת היהודית יותר ממוחמד דרוויש עצמו ולא זכרו אותם.
- 5 - לא התייחסו הצד האחר שהוא השפעתו של מוחמד דרווישבשירה העברית.

מחקר זה ניסה לדלג על כל הדברים הללו והרחיב את לימוד התופעה בשירה הערבית, שם הוא
מבצע את תהליכי החלפת התרבות, הרגש של תרבויות אחרות, בין מה שהן מובילות אליו,
מוביל להופעת מושגים ותפיסות שאולי לא יתגבשו בתרבות הפסיבית. , יתכן שהם כלל אינם
נוכחים בהם, ולמושגים אלה בתרבות אחרת יש פונקציות שהוקצו להם ונבדלים לתחומים
הסמנטיים שלהם ולשימושם בבניית המוצר בתרבות.. לכן, מחקר זה דן בתחומים שלא נכללו
בעבר במחקר, כלומר:

א - לימוד המשוררים הפלסטינים שכתבו חלק מיצירותיהם בשפה העברית, כמו סלמאן סאלח
ואחרים, המחקר מצא כי הפנייה לכתיבה בשפת האחר קשורה למשוררים החיים על אדמת
פלסטין הכבושה ולא קשורים למשוררים מחוץ לארץ הכבושה. , וכי שירים אלה, שנכתבו
בשפה העברית, באו לבטא את עומק השבר והניכור שהווה המשורר הפלסטיני בחברה
הישראלית.

ב - תופעה זו - כתיבה בשפת האחר אינה מוגבלת למשוררים פלסטינים בלבד, אלא משתרעת
על משוררים יהודים, אך היא פחות חמורה כאשר אנו מוצאים כתיבת שורות שירה, ולא
נמצאו שירים או אוספים שלמים.

ג - אם השירה הפלסטינית נפרדה בחלק מהתופעות שלה עם נוכחותם של שירים ושירים
אחרים, הרי שהשירה העברית הופרדה על ידי תופעה אחרת, שהיא התחזות של המשורר
הישראלי של האישיות הפלסטינית לדבר דרכה, שאין דומה לה שירה פלסטינית.

הייחודי במחקר זה הוא שזהו המחקר הראשון שהציג את הצד השני של המטבע, שהוא
ההשפעה של המורשת הערבית על השירה העברית המודרנית והעכשווית. וזה לא היה מוגבל
לתחום אחד, אלא דווקא להשפעה של המורשת הערבית על כל צורותיה, שם ההשפעה הייתה
מוגבלת ל:

خاص بنشر وقائع المؤتمر العلمي الافتراضي
الثاني جامعة واسط وبالتعاون مع مركز
الجنائن الثقافي المنعقد تحت شعار (التنوع
اللغوي والأدبي في ضوء الدراسات المقارنة)

جامعة واسط
مجلة كلية التربية
العدد الثاني والأربعون/الجزء الثاني
١٦ / شباط / ٢٠٢١

1 – השפעת הקוראן המפואר ، השפעת הסונה הבואית ، השפעת הסיפור הקוראני הישן ،
השפעת ההיסטוריה הערבית ، השפעת השירה הערבית המודרנית ובמיוחד מחמוד דרוויש ،
השפעת הפתגמים הערבים ، השפעת השפה הערבית ، השפעת הפיסה הערבית המאבק בערבי
הישראלי.

מקורות

- {1} – دویتین ، رفقة (1997) : توظيف التراث في الرواية الأردنية المعاصرة، وزارة الثقافة، عمان .
- {2} – خليل ، عماد الدين(1996): موقف إزاء التراث، مجلة المسلم المعاصر، العدد التاسع.
- {3} – العالم ، محمود أمين(2004): مواقف نقدية من التراث، دار الفرابي، لبنان .
- {4} – بوهروز ، حبيب (1997): المشاكل والمختلف في جدلية التراث والتحديث، جامعة قسنطينة، حوليات التراث،
مستغانم الجزائر، العدد٧.
- {5} – الشامي ،رشاد(2009): متاهات الأندب والفكر الإسرائيلي، الدار الثقافية للنشر، الطبعة الأولى، القاهرة .
- {6} – يوسف كلوزنر (ميخال): قصيدة العربي في الصحراء، على موقع ابن يهودا بتاريخ ٢٠٠٨ / ٠ / ٣٠
- http://benyehuda.org/lebensohin/lebensohn_41.html
- {7} – أبو شمالة ، فايز(2005): الحرب والسلام في الشعر العربي والشعر العبري على أرض فلسطين، مركز الأبحاث
والدراسات العربية والعبرية ميدع، فلسطين – خان يونس .
- {8} – حسن ،زين العابدين محمود(1988): شخصية مصر في الأدب العبري الحديث، دار الثقافة للنشر والتوزيع، القاهرة
- {9} – الرفاعي ،جمال احمد(1999): إشكالية الاندماج الطائفي في شعر يهود الشرق في إسرائيل، مجلة عالم الفكر،
المجلد العدد الثالث ، المجلس الوطني للثقافة والفنون والآداب، الكويت .
- {10} – ألتارمن ،نتن(1972) ،، הסיור השביעי ، ספר שלישי ، הוצאת הקיבוץ המאוחד.
- {12} – ירושלימי ، שמואל ، מסע הצלבנית ،באתר :

<http://www.literatura.co.il/website/index.asp?id>

- {13} - ميث ،جونثان ريلي(1999): الحملة الصليبية الأولى وفكرة الحروب الصليبية، ترجمة محمد فتحي الشاعر، الهيئة | المصرية العامة للكتاب، سلسلة الألف كتاب الثاني، الطبعة الثانية ١٩٩٩.
- {14} - سوميك ،روني(1984): قصيدة الرملة جنون الموسيقى، مجلة لقاء، عدد ١-٥ خريف .
- {15} - سمي شلوم سترتت زيور لלא كير - كسيدا لمحمد درويش" بآثر :

<https://www.allies.org/blog/archives/1334#.YB0013QzbiU>

- {16}سوميك ،روني(1990): قطعة قماش مطرزة : قصيدة عن أم كلثوم (ترجمة م. غ) ، مجلة لقاء، عدد ١٢ .
- {17}نوف ،موشيه برزيلي(1992): قيب مثلثة، مجلة لقاء عدد ١٩ .
- {18} - ناطور ، سلمان(1987) : لماذا ينتحل أديب عبري اسما فلسطينيا، مجلة لقاء العدد السادس .
- {19}سعيد ، ادورد(1997): الثقافة والإمبريالية، ترجمة كمال أبو ديب، دار الآداب بيروت، الطبعة الأولى .
- الحنفيين شنشبرو دموت الهايشة العربيت النوزريت برومن" حوزوزره بووادي". (20) Rashed, A. M. (2021). The Broken Wings: The character of the Arab Christian| Woman in Sami Michael's Novel" Trumpet in the Wadi" versus" Jasmine" by Eli Amir. *Journal of the College of Languages (JCL) Mağallai' kulliyayā al-lugāt*, (43), 376-401.
- (21) Rashed, A. M. (2018). The Slang Language In Roman (Birds In The Trafalgar) Of Sami Michael. *Journal Of Babylon Center for Humanities Studies*, 8(2).

{22}مأوشنر ، عميت (1999) ، شירו של פרי גג ، הוצאת עקד.

{23} - אור ، אמיר (1987) ، אני מביט מעיני הקופים ، הוצאת עקד.

{24} - אהרונים ،عادة (١٩٨٧) : عندما تغيب الشمس في الأهرام، مجلة لقاء ، ع ٢٢ .

Bibliographic And References

- 1) Abu Shammala, Fayez (2005): War and Peace in Arabic Poetry and Hebrew Poetry on the Land of Palestine, Center for Arab and Hebrew Research and Studies, Mubdi, Palestine - Khan Yunis.

- 2) Al-Rifai, Jamal Ahmad (1999): The problem of sectarian integration in the poetry of the Jews of the East in Israel, The World of Thought Magazine, Volume No. 3, The National Council for Culture, Arts and Literature, Kuwait.
- 3) Al-Shamy, Rashad (2009): The Mazes of Israeli Literature and Thought, The Cultural Publishing House, First Edition, Cairo.
- 4) Alterman, Natan (1972), The Seventh Tour, Book Three, published by Kibbutz Hameuchad.
- 5) Bohrou, Habib (1997): Problems and Differences in the Dialectic of Heritage and Modernization, University of Constantine, Annals of Heritage, Mostaganem, Algeria, Issue 2.
- 6) Dotin, Rebekah (1997): Using Heritage in Contemporary Jordanian Fiction, Ministry of Culture, Amman.
- 7) Hassan, Zain Al-Abidin Mahmoud (1988): The Character of Egypt in Modern Hebrew Literature, Dar Al-Thaqafa for Publishing and Distribution, Cairo.
- 8) Khalil, Imad al-Din (1996): A Position Toward Heritage, The Contemporary Muslim Magazine, Issue 9.
- 9) Meath, Jonathan Rilly (1999): The First Crusade and the Idea of the Crusades, translated by Muhammad Fathi al-Shaer, The Body | The Egyptian General Book, The Thousand Book Series II, Second Edition 18.
- 10) Natour, Salman (1987): Why does a Hebrew writer impersonate a Palestinian name, Liqaa Magazine, Issue VI.
- 11) Nouf, Moshe Barzilai (1992): Triangular Domes, Liqaa Magazine, Issue 18.
- 12) Rashed, A. M. (2021). The Broken Wings: The character of the Arab Christian| Woman in Sami Michael's Novel" Trumpet in the Wadi" versus" Jasmine" by Eli Amir. *Journal of the College of Languages*, (43).
- 13) Rashed, A. M. (2018). The Slang Language In Roman (Birds In The Trafalgar) Of Sami Michael. *Journal Of Babylon Center for Humanities Studies*, 8(2).
- 14) Sami Shalom Sheetrit Painting without a wall - Cassada Mahmoud Darwish "On the website:
<https://www.allies.org/blog/archives/1334#.YB0013QzbIU>.
- 15) Said, Edward (1997): Culture and Imperialism, translated by Kamal Abu Deeb, Dar Al-Adab Beirut, First Edition.
- 16) Sumik, Ronnie (1984): Ramla's poem The Music Madness, Liqaa Magazine, Autumn Issue 1-2.

خاص بنشر وقائع المؤتمر العلمي الافتراضي
الثاني جامعة واسط وبالتعاون مع مركز
الجنائن الثقافي المنعقد تحت شعار (التنوع
اللغوي والأدبي في ضوء الدراسات المقارنة)

جامعة واسط
مجلة كلية التربية
العدد الثاني والأربعون/الجزء الثاني
١٦ / شباط / ٢٠٢١

-
- 17) Sumik, Ronnie (1990): An embroidered piece of cloth: a poem on Umm Kulthum (translated by M.G.), Liqa'a magazine, No. 12.
- 18) The World, Mahmoud Amin (2004): Critical Positions of Heritage, Dar Al-Farabi, Lebanon.
- 19) Yerushalimi, Shmuel, The Crusader Journey, on the website:
<http://www.literatura.co.il/website/index.asp?id>
- 20) Yusef Klausner (Michal): An Arab poem in the desert, on the site of Where Yehuda: http://benyehuda.org/lebensohn/lebensohn_41.html